

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

5 Quibus modis serui liberentur a dominica potestate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

De iuribus & utilitatibus dominicæ potestatis.

CAP. 4.

- 1 Dominica potestas ius necis habebat & vite, in seruos.
- 2 In seruis seuitre sine causa prohibetur.
- 3 Vmbriæ matrona relegata, ob leuissimas causas ancillam atrocissime tractans, eod.
- 4 Seruorum insolentia non seruandum.
- 5 Serui castigandi, sed sine contumelia.
- 6 Chis seruis euitis primum vsu, & vindicta diuina in illos, quod seruos pessundarent.
- 7 Seruorum iniuria audienda quoque legibus humanis, & diuinis.
- 8 Seruus quisque querit, acquirit domino.
- 9 Seruus communis vsufructuario, & proprietario que querat.
- 10 Seruus quid vsuario suo acquirat.
- 11 Seruus communis pluribus pro indiuiso, quantum cuique querat.

1 Quid autem accedat ꝑ utilitatis hominibus ex illa dominica potestate, ne tractatio diuidatur a personarum distinctione, paucis explico, antequam progrediar ad aliam distinctionem, quæ ex seruis manumissis nascitur. Prior itaque inde colligitur utilitas, vt que iam haberet, posset in seruos ex arbitrio seuitre, iustitiamque necis in illos esset, vt paulo ante meminimus. ¶ Fuit ꝑ tamen potestas hæc iure postea restituta & temperata, cum reipub. interfuit, ne quis re sua male vtatur: & dominorum quoque, ne auxiliu seruis contra illorum seuitam denegetur, l. 1. & 2. de iis qui sunt sui vel alieni. in P. §. in potestate, §. sed & maior asperitas, eo. ap. Iustinia. Et ex constitutione Pii Cælaris statutum, vt qui sine causa seruum suum occidisset, eadem pena puniretur, ac qui alienum necasset. Cum causa, vt in facinore deprehensum, in quo occidere fontem permittatur, licet, Marcell. l. 96. de verb. obl. lib. 45. P. ii. i. vel sine dolo malo eundem castigando, non adhibitis tormentis vel modis, qui inferunt directo mortem: tunc enim reus homicidii esset, l. 1. de emen. seruo. lib. 9. C. tit. 14. Adrianus Cælar seruos a dominis occidi vetuit, eosque iussit damnari per iudices, si digni essent, Spartian. in Adriano. ¶ Plato, ꝑ lib. 6. de legi. castigandos quidem dicit esse seruos, ne nimium desidiis reddantur: sed sine contumelia, ne in iracundiam efferantur. ¶ Scribit ꝑ Athenæus, lib. 6. de iust. c. 6. in Chios, qui primi inter Græcos seruis emittis vsi sunt, nomen iratum, quod seruorum barbarorum honorem pessundarent: atq; in eius rei vltionem a Mithridate captos, suorum seruorum seruituti mancipatos. ¶ Sanctumque, ꝑ vt seruorum quoque iniuria audirentur, apud Moscovitas, si dominus seruum suum, aut accommodatum, non bene tractat, fit quodammodo infamis apud alios, nec posthac alios famulos assequi potest, Sigism. Lib. Bar. in commen. rer. Moscovit. Iure diuino, qui percussit seruum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit: sin autem in vno die vel duobus superuixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est, Exod. cap. 21. ¶ Secundum ꝑ ius dominicæ potestatis, vt que acquirit seruos, domino querat §. in potestate, de iis qui sunt sui vel alieni. iur. l. 1. §. i. eod. tit. in P. §. per quas perso. nob. acq. l. placet, de acqui. hered. ¶ Cum ꝑ autem idem seruos, duorum & diuersorum dominorum seruus est, puta proprietate vnus, vsufructu alterius, §. constituitur, de vsufr. vel vsu. per seruum vsufructuario eius queruntur ea tantum, quæ ex operis eius & re vsufructuarii veniunt: quod autem extra has duas causas accedit seruo, veluti legatum, hereditas, & id genus, domino proprietatis queruntur, §. 1. §. de his. per quas perso. nob. acquir. Sunt autem operæ in fructu, qui pertinent ad possidentem, l. 3. & 4. de oper. seruo. Id ipsum in libero homine seu famulo, & seruo alieno, qui bona fide seruit, intelligendum est. §. idem per quas perso. nob. acq. l. liber homo, de acq. rer. domin. in P. §. item per liber. hom. per quas perso. nob. acq. ¶ In ꝑ seruo autem, cuius tantum relictus est vsus, controuersum est, quid per eum vsuario queratur. Puto

tamen & operas ei deberi, quod operis legatis vsus relictus cõsecratur, l. operis, de oper. seruo. P. Ita tamen, vt eis ipse vtatur: non tamen locet, nec extra res suas vtatur, l. per seruum, de vsu & habita. l. plenum, §. fin. eod. tit. Sicut inter vsufructum & fructum hoc interest, quod in vsufructu & fructus percipiuntur, l. vsufructus res, de vsufr. in P. vsus autem sine fructu sit, l. per seruum vsuarii, §. 1. & l. 1. & 2. de vsu & habita. Et ad vsu quotidianum vsus rerum datur, non autem vt vsufructus compendio sint, locarive possint, §. 1. de vsu & habita. apud Iustinia. Sicuti necis qui vsufructum habet, de proprietate disponere potest: quia ius vtendi fruendi est, salua rerum substantia, §. 1. de vsufr. l. 1. P. eod. ¶ Quod ꝑ si seruos plurium dominorum sit pro indiuiso & eodem iure, quæ querit, generaliter omnibus æque acquirit: nisi vni ex illis specialiter, veluti stipulatione acquirat, nam non ius, de quibus non meminit, sed nominato in stipulatione acquiritur, §. fin. per quas perso. nob. acq. vel ei, cuius solius iussus præcedat, §. fin. de stip. seruo. l. si communis seruus, cum 4. ll. seq. eod. P.

¶ Tertia ꝑ utilitas potestatis est domino, vt seruum si velit etiam inuitum habeat heredem necessarium, §. seruus enim, de hered. instituen. §. necessarius, de here. qual. & diff. §. 1. qui & ex quibus cau. manumit. non poss.

Quibus modis Serui liberentur a dominica potestate. Cap. 5.

- 1 Serui liberantur a potestate dominica volentibus, vel inuitis dominis: volentibus manumissione iudiciali, testamentaria, legitima, voluntate alia.
- 2 Manumissio quid.
- 3 Legitimus actus manumissio, & a quibus fiat, & 4.
- 4 Manumissio in fraudem creditoris quando fiat.
- 5 Vindicta quomodo fiebat manumissio, & coram quibus iudicibus.
- 6 Vindicta manumissio unde habuit originem.
- 7 Manumissiones quare consules faciebant Calendis Ianuariis.
- 8 Alapa infigebatur in manumissione manumissis. Circumductiones & versiones in manumissionibus interveniebant, eod.
- 9 Rapsinata & solemnna manumissionis aliquando obseruata in emancipatione liberorum.
- 10 Manumittebantur & serui in ade sacra.
- 11 Manumissio testamentaria.
- 12 Lex Furia Caninia de manumissionibus seruorum, qua, & quando sublata.
- 13 Libertates testamento & codicillis libere ex voluntate relinquere seruis possunt.
- 14 Orcinus liberatus, seu Charoniatus quis dicatur.
- 15 Statuliberi qui.
- 16 Manumittere quis possit, & quo testamento.
- 17 Manumitti potest seruus absens quomodo per epistolam.
- 18 Serui pileati incedentes cum cadanere defuncti, liberi, & pro manumissis.
- 19 Pileum infigere liberati capite raso, eod.
- 20 Manumittendi alii modi, redditio instrumenti seruitutis, affirmatio filii, ancillam iungendo libero.
- 21 Libertas a seruo prescribitur, & si seruus fiat clericus, vel monachus tacente domino.
- 22 Serui manumittuntur vniuersitatis vel collegii eo modo, quo priuatorum.

Liberatio a potestate ꝑ dominica contingit seruis vel voluntate dominorum, vel illis inuitis: volentibus sit, vel manumissione iudiciali, vel testamentaria, vel alia legitima voluntate, vide Cic. in Topic. ¶ Manumissio, ꝑ est actus legitimus, quo quis exit dominicam potestatem: nam quandiu quis in seruitute est, manus & potestati suppositus est, manumissus liberatur a potestate, quasi e manu missus dicitur, Isidor. lib. 19. Etym. c. 4. Vbi enim iure gentium seruitus inuadit genus humanum, lectum est beneficium manumissionis, hæc in l. manumissiones, 4. de iust. & iur. lib. 1. P. tit. 1. §. 1. de liberti. apud Iustin. ¶ Legitimus ꝑ porro actus dicitur, quia ea fieri debet secundum legum præscripta, argum. l. legitima, de pactis, in P. Nec tenet si fiat lege prohibente, veluti si a minore viginti annorum, l. 1. de manumissio. in P. exceptis iustis causis manumissionis probatis apud consilium, quæ a Iustiano numerantur, in §. eadem lege. Etia. Sentia, qui & ex quib. caus. manum. non poss. Item in l. si minor, cum l. seq. vsque ad l. apud, de manum. in P. impedit enim in aliis legis auctoritas, ne aduersus eam quis voti

compos esse possit. Quare & quitestari non potest, nec potest manumittere Nouellarum iure, *l. si minor annis, & auct. sed hodie, C. qui manumit. non poss. cum autem quis qui & ex quib. cau. man. non poss. nec alius, in fraudem creditorum, §. i. eod. ap. Iustin. in fraudem, de testamen. manum. C. saltem data dire&te libertate: nec per obliquum, vt per fideicommissum, l. fin. qui manum. non poss.*

4 C. In fraudem porto fit, non quando quis non soluendo est, sed si eo animo faciat, vt creditores eludat, §. in fraudem, quib. ex cau. manum. & c. l. in fraudem, qui & a quib. manum. lib. non fiant, l. i. C. qui manu. non poss. Sic & a domino data libertas seruo alieno, inuito domino, eius non valet, veluti si ab eo qui tantum pignori habet, l. 3. de manumisso. in P. l. ab eo, C. de ser. pig. da. 4. §. 6. qui & a quib. manu. lib. non fiant, in P. vel precario, l. si non proprietatem, C. de his qui a non dom. man.

5 Inter legitimos modos manumittendi, est vindicta, §. multis modis, de liberti. quando coram magistratu licet or virgula quadam tangebatur caput serui rasum, & dominus manu eius apprehensa, vertebatur seruum, & e manu mittebatur, dicendo eum liberum: cuius etiam verba supplet licet or, *Hermogenia. in l. manumissio. l. 13. de manum. vind. lib. 40. P. tit. 2.* Fiebatque hæc manumissio coram quocunque iudice habente eius actus auctoritatem, vt & apud consilium, apud prætorum, præsidem, magistratumve ciuitatis, l. fin. de vind. & apud consil. manumiss. Vindicta manumissio originem habet a Iunio Bruto primo Romanorum consule, vt & primo libertatis Romanæ assertore, qui ob detectam proditorem Vindicem Vindeliorum seruum manumissit, *Plutar. lib. de iis qui tard. puni. a Deo. Corn. Tacit. in 13. l. deo que in initio cuiusq. consularis moris fuit Calendis Ianuarii manumissiones expedire, vt & tracta. Cassiodorus, lib. 6. variat. in formula consular. Et leges quoque de officio consulis, tractant de his manumissionibus expedien. l. 1. de off. consul. lib. 1. P. tit. 10.* Meminit & huius moris Ammianus: Marcellinus, lib. 22. & Claudianus, in 4. Hono. consul. his verbis, de Honorii consulari,

*Affice mox latum sonuit clamore tribunal,
Te fustos inuenit quater, solemnia ludat
Omnia libertas, deducit vinctum morem
Lex celebrat, famulumq. iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeant securior ictu.
Trepidans conduso pulsata fronte recedit.
In ciuam rabere genæ, tergoq. remouit
Verbera, promissis felix iniuria voti, &c.*

8 Innuit & Persius antiquos manumittentes seruos, alapa percussos circumagere solitos: & ita liberos confirmasse dum ait, *Persius Satyr. 5.*

*Quibus vna Quiritem
V. rigo facit.*

9 De circumductionibus obseruatis scribunt Appianus, *Alex. lib. 4. bell. ciuili.* & Arrianus, in *Epict. lib. 2. c. 1.* Fuerant & ista solemnia translata ad emancipationem liberorum, quæ vocantur in iure Codicis inuitiosa rapismata, & sublata sunt, l. vit. de emancip. liber. C. & novel. 81. Legitima quoque ea erat, quæ in æde sacra seu ecclesia fiebat coram iudice, l. 2. com. de manumiss. C. præsentibus antistitibus & populo, & interueniente scriptura memoratæ causa: quæ & minoribus 25. annis sub hac forma permissa erat, l. 1. de bis qui in eccl. manumit. lib. 1. C. tit. 16. Ex lege Constantini libertate donari sacerdotibus testibus in ecclesia, ciues Romani fiebant, vt scribit Nicephorus Calixtus, lib. 7. hist. eccles. c. 46. & Sozome. lib. 1. hist. tripar. c. 9. Iustinianus postea hoc ius omnibus communicauit manumissionibus, *Iust. in nouella vt liberti de cetero auro annulo non indigna, vnde sancta aucten. sed hodie, de iure annulor. lib. 6. C. tit. 8.*

11 De manumissis testamento, in P. lib. 40. tit. 4. & in C. Iustiniano, de testam. manumiss. lib. 7. tit. 2. Antiquitus lege Fuffia vel Furia Caninia non licebat quidem omnes seruos, nec tot testamento manumittere morientibus, ne ciuitas repleretur fordidis hominibus, quos licebat viuentibus. Fuitq; lex a Pub. Furio Camillo, & C. Caninio consulis lata, vt in testamento a duobus seruis vsque ad decem, liceret dimidiam eorum partem dumtaxat manumittere: a decem vsque ad triginta tertiam: a triginta vsque ad centum, quartam: a centum vsque ad quingentos, quintam. Et deinceps non esset licentia ultra centum seruos manumittendi, de hac lege Vopiscus, in Tacito, Iulius Paulus, lib. 4. recapit. senten. cap. 14. Vbi in titu. c. 1. Theophilus in §. 1. de lege Fuff. Cuius, lib. 1. Instit. tit. 2. Cicer. 3. in Verrem. Fuit autem illa lex sublata, & æqua potestas morientibus, ac viuentibus in seruis manumitten-

dis concessa, §. 1. de leg. Fuff. Cuius, toll. lib. 1. Instit. titu. 7. l. i. eod. tit. 7. C. tit. 3. Et proinde in testamento & codicillis testamento confirmatis, dantur libertates directæ, l. libertates, 43. de manumiss. testam. in P. & pure, l. cum seruis, 14. libertas, 17. §. i. eod. & sub conditione, l. si fructuarium, 6. l. Neratius, 7. l. si quis libertatem, & seq. eod. tit. & per fideicommissum, tot. tit. de fideiuss. liber. Directe sic, *Seruus meus liber esto, quo casu manumissus, non heredum sed mortui libertus est.* Qui & Orcinus dicitur, §. fin. de sing. reb. per fideicom. relit. lib. 2. Instit. tit. 24. l. 3. de legit. tut. l. dominus, 22. de pec. lega. l. 4. de bon. liberi. & Theophilo, in §. fin. de sing. reb. per fideic. relit. 72. §. vlt. quæ, quasi dicas libertum Orci, seu mortis, seu Plutonis, cui fabulæ inferorum regna tribuerant. Porro sub conditione relicta libertas valet, si tempore implendæ conditionis non sit futurus alterius potestatis, l. Strychus, 9. de manum. testa. sui natura: non enim ab herede vendi vel distrahi potest, vt adueniente conditione libertas impediatur, l. statu liberi, 13. C. de testa. manumi. Sunt tamen pendente tempore statu liberi, qui destitutam in tempus, vel in conditionem, habet libertatem, vel conditione expressa, vel in ipsa, l. i. de statu lib. in P. Et ideo non nisi cum suo statu, vt cum sua causa distrahi possunt, l. 2. eod. Et si ad tempus relicta sit libertas, sublata tæporis limitatione fiet perpetua, l. libertas, 31. l. deo que, 34. de manumiss. testam. Sublata etiam nec recepta conditione, *Cum morietur liber esto, l. libertas, 17. & l. fin. eod. tit. cum heres, 4. §. 1. de statu lib. in P.* Testamento manumissus ita demum liber est, si testamentum valeat, & ex eo adita sit hereditas, l. testamento manumissus, 23. & l. testamento liber, 25. de manumiss. testam. in P. l. 2. de testam. manumi. C. vel omnia causa testamenti in fraudem quis ab intestato possideat, l. 1. fomi. cau. testa. C. Fauetur quidem hic, vt & in ambiguis, libertati, l. 1. & 2. l. Diuus Pius, 26. de manum. testa. in P. penul. C. de fideic. liber. dummodo qui potuit manumittere, testetur. Nam nec minor 20. ann. quamuis sit miles. testamento manumittit, l. 3. de manum. testa. Ex quibus tamen causis probatis apud consilium potuerit quis manumittere, ex illdem poterit & testamento, necessarium heredem faciendo, l. qui potuerunt, 27. eod. si aliunde seruus non sit indignus libertate, puta quod damnatus in perpetuum, vel aliter prohibitus ad libertatem peruenire, l. 1. & 2. qui non poss. ad libert. peruen. Si tamen ad huc natus non sit, cui relicta est, & valet legatum, l. cum inter veteres, C. de fideic. liber. l. qui vero, de sta. hom. & si eo nato, vel alias idoneo, si res comprehendinet libertatis relictae donationem, iudicis auctoritate legatarius seruitute liberabitur, l. ancillam, C. de fideicom. liber. Ad exemplum vltimæ voluntatis, & codicillorum potest dominus seruum libertate donare etiam absentem, per epistolam, quinque testibus adhibitis & subscriptis, l. vni. §. sancimus, de lat. liberi. toll. lib. 7. C. tit. 5. at præsentem seruo, sufficit si adhibitis quinque testibus, voluntatem suam explanet, quod ei libertatem donet, d. l. vni. §. sed & si quis, §. multis modis, de liberti. Ex voluntate quoque domini, serui nascuntur libertatem, qui domini funus pileati ante cedunt, vel in ipso lectulo stantes cadauer ventilare videntur: si hoc ex voluntate fiat testatoris vel heredis, d. l. vni. §. sed & qui domini funus, de lat. libe. toll. Nam qui patitur pileatus seruos incedere, videtur testari populo, cui eos exhibet, seruos liberos esse: vocabantur namque respecto pilei raso capite, ad pileum insigne libertatis, vt apud Liuium, in 4.

12 Sed & dediticia libertas seruo acquiritur, si dominus præsentibus quinque testibus tradat instrumentum seruitutis seruo, vel corruptor, l. vni. §. ille etiam, de lat. liberi. toll. C. sic enim instrumentum debitori redditum a creditore, liberat, l. pecunia, & l. seq. de solutio. l. si chirographum, de probat. l. Labeo, de pactis, in P. Affirmans quoque apud acta, seruum suum esse filium, facit eum liberum: licet sibi non faciat filium, l. vni. §. similitque modo, de lat. lib. toll. C. §. fin. de adopt. Iungens ancillam suam libero, ea libera efficitur, d. l. vni. §. sed & si quis, & amben. ad hoc, de lat. lib. toll. §. si vero ab initio, & adscriptio de nupt. in aucten. coll. 4. Item seruus qui mortuus est in libertate per 20. annos bona fide, liber erit, l. fin. de long. tempor. prescript. que pro liber. & aduer. lib. oppo. C. imo si post quinquennium in possessione libertatis moriatur status eius controuersa moueri non potest, l. si ne de sta. liber. post quinquen. quara in P. §. eod. tit. C.

13 Sed & si seruus sciente, & non contradicente domino suo, in clero fuerit ordinarius, liber & ingenuus erit, ca. si seruus sciente, 54. dist. Panor. in c. 2. de ser. non ordin. Idem si religionem ingressus, & triennio tacerit dominus, d. c. si seruus, & in can. fi. 17. questio. 2. meminit & Stephanus de Dulopoli ciuitate ita dicta, quoniam

quoniam si seruus etiam peregrinus, lapidem eo detulisset, manumitteretur & liber esset. Et haec quae dicta sunt de seruis, & manumissionibus factis a priuatis, intelligi debent de seruis a collegio aliquo licito, vel a municipio, vel ab vniuersitate, vel ciuitate manumissis, in illis quae conuenire possunt corporibus istis, l. 1. §. de manumissis, quae seru. ad vniuers. pert. imponunt. in P. l. i. seru. reip. manum. C.

De solutione seruitutis dominis inuitis, vel praeter eorum voluntatem.

C A P. 6.

- 1 *Communi iure seruis inuitis dominis liberi non sunt.*
- 2 *Ad libertatem sine manumissione proclamat, qui se ingenuum dicit & quomodo.*
- 3 *Affertor desideratus interdum ab eo qui reuocabatur in seruitutem.*
- 4 *Collusio prohibita inter dominum & seruum pro ingenuitate asserenda.*
- 5 *Seruus sub conditione ut manumittatur venditus, ea veniente inuito domino sit liber.*
- 6 *Item seruus liber inuito domino in casibus, in quibus pro libertate pretium capiti. & qui sunt casus.*
- 7 *Postliminium liberat a seruitute.*
- 8 *Transfuga non vniuersum iure postliminii, eod.*
- 9 *Seruum profutens amittit ius potestatis, legeque gentium de eare.*
- 10 *Vnus ex dominis seruum inuitis aliis reddito pretio manumittit.*
- 11 *Seruus Christianus a Iudaeo emtus, sit liber.*
- 12 *Seruus dente excusso, vel elusatus a domino, liber lege Dei.*
- 13 *Seruos seuerius tractans, quam par sit, vendere cogebatur.*
- 14 *Seruos ob male habitos Lacedaemonum ciuitas terramotu diruta.*
- 15 *Seruus Helicus post septennium erat liber.*
- 16 *Auris perforata subula serui, erat signum perpetuae seruitutis voluntariae.*

Quamuis regulari iure, et coacta vel facta domini de seruo manumissio libertatem non det, si priuatus conditus, qui & a quibus manum. Liber non fiant, tamen speciali ratione, inuitis dominis plerumque quis assequitur libertatem. Et ut si proclamat ad libertatem dicens se esse ingenuum: quo pertinet iura de liberali causa, quae tenentur & distinguunt causam libertatis a seruitute, & permittit certis personis, quorum interest, defendere, ne quis in seruitute moretur, vel in eam contra ius trahatur, l. 2. §. 4. §. 6. de liber. caus. in P. Et si ipse quoque qui pro seruo habebatur, dum se ingenuum asserbat, proclamat ad libertatem coram iudice certis ex causis, non postulata manumissione, exstat tit. quib. ex cau. ad lib. procl. non lic. Ve contra, dominus eum qui pro ingenno vel libero, se gerebat, interdum reuocabat, ad se, necis antea poterat se defendere, nisi assertorem & defensorem libertatis haberet: qui tamen postea in hac causa ventlanda desideratus non est, sed sine assertore litem agitari placuit, l. 1. de assertio. toll. C. Adhibita tamen in omnibus cautione, vt collusio inter dominum & seruum, vel eum qui se ingenuum profitebatur, non fieret, praemio ex constituto, qui collusione detexisset, si intra quinque annos detulisset, l. 1. C. de collus. deteg. nomineque praemii & seruis, qui se ingenui falso dixisset, l. 1. eo. in P. Dehinc tertio secundo, seruis ea lege venditus domino, vt post certum tempus liber sit, eo adueniente, liber inuito domino fiet, l. 1. §. 2. qui sine man. ad liber. perue. P. l. 1. §. 2. si man. a iure. alic. ut manum. Et quod tertio in omni lib. casibus, in quibus seruis pro praemio libertate consequitur: veluti si vindicet mortem domini, l. 1. quib. ex cau. ser. pro libe. praem. acci. C. si adult. tertaem monetam de ferat, l. 2. eod. iur. si captorem virginis detegat, l. 3. eod. si desertorem militiae prodar, l. 4. eod. l. 1. de desertor. Et occult. cor. lib. 12. C. Quarta tamen libertatis postliminii a seruitute capientium captos, vt etiam quadant manus hostium, l. 2. §. sine de capti. P. l. cum non redemunt, & l. cum & postliminii, C. eod. l. adeo quidem de acq. rer. domin. restituit enim postliminii ius pristinum statum, l. postliminii, & l. postliminium est ius de capti. Et postlim. reuer. in P. exceptis transfugis, qui hoc iure non vtuntur, l. postliminii §. transfugae, & §. stat. liber. de captiuis. Quis porro transfuga & emancipatus, l. 3. de re milit. in P. dicitur. Quinto, tamen qui seruum profutisse publice, iure ciuili nouo cogitur manumittere, l. si lenos, C. de episcop. aud. iure Pandectarum tantum cogebatur ven-

dere, l. 2. de iis qui sunt sui vel alio. iur. Multo magis si in venditione ancillae cautum sit, ne prostituatur ab emtore, si quidem profutura, venditore consentiente, libera sit, l. 1. si man. a iure. uenit. no. profut. C. Adrianus lenoni vel lanista seruum vel ancillam vendi causa non praestita vetuit, Sparta in Adria. Et lex Hispania. Serua. quae a domino liberos suscepit, libera esto, Anton. Pano. lib. 2. de dict. & fact. Alph. cap. 39. Pius Caesar, ad impudicitiam cogentem seruum dominum, cogendum eum vendere rescriptit, l. 2. de iis qui sunt sui vel alio. iur. Sexto, tamen si plures sunt domini vnius serui, & vnus ex illis velit manumittere, deponendo vel dando pretium aliis condominis, potest solus aliis inuitis manumittere, l. 1. §. his itaque, de com. ser. manum. C. Septimo, tamen si Iudaeus emerit seruum Christianum, sit statim liber, c. 2. de iude. c. mancipia, 54. dist. l. vni. ne Christ. man. Iudae. hab. Octauo, lege diuina, Exo. d. c. 21. Si percussit quis oculum serui sui, vel ancillae suae, & iustos eos fecerit, dimittet eos liberos, pro oculo quem eruit: dentem quoque si excussit seruo vel ancillae suae, similiter dimittet eos liberos. Iure tamen ciuili Pii Caesaris rescripto, durius habiti serui quam aequum est a dominis, vel infami iniuria affecti, vendi a dominis iubebantur, ita vt in potestatem dominorum non redirent, l. 2. de iis qui sunt sui vel alio. iur. Refert tamen Alianus, lib. 6. de vari. histo. c. 76. cum Lacedaemonii contra seruos Tenareses, qui erant ex genere Eilotarum, per vim ac perfidiam infurrexissent, indignatum Neptunum terram Spartam conculsisse, vt ex vniuersa vrbis quatuor solum aedificia relinquerentur. Item talia nono, Si emeris seruum Hebraeum, sex annis seruet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat. Si habens uxorem, & vxor egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi erunt domini sui: ipse vero exibit cum vestitu suo. Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum, & uxorem ac liberos, non egredietur liber: offerat illum dominus diis, & applicabitur ad os suum & postes, perforabitque aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum, Exo. 21. Deut. 15. Seruus tagrotus domo a domino pulsus, nemini pro cura commendatus, iure Codicis consequitur libertatem, nullo etiam iure patronatus domino referuato, l. vni. §. si seruus, de Lat. lib. toll. C. si vero ab initio, & §. ne multo potius, de nupt. colla. 4. l. fin. §. his videlicet, de bon. lib. C. l. fin. pro derel. in P. cum siml.

De Ingenuis & Libertinis. Cap. 7.

Lib. Instit. tit. 4. & 5.

- 1 *Libertus natua, & factitia, ingenuitas & libertinitas.*
- 2 *Ingenuus quis.*
- 3 *Ingenuus ex libertino natus.*
- 4 *Ingenuus & est sententia talis declaratus.*
- 5 *Libertus quis & libertinus, §. 6.*
- 6 *Patronus quis.*
- 7 *Patronatus ius, quot modis queritur.*
- 8 *Libertinorum tres species, Cuius Romanorum, seu Iunianorum, & aditiorum.*
- 9 *Ius nudum Quiritium sublatum dominorum.*
- 10 *Liberti in Germania parum absunt a seruis, nec seria illis committuntur.*
- 11 *Orcini liberti qui, & proprii item qui.*

Mutata causa naturalis status, tamen inter homines libertatis, fecit & simul liberorum duas species: per natuam, & factitiam ex facto hominis libertatem. Prior ingenuitas dicitur, altera libertinitas: & inde ingenui, & libertini, §. fin. de iur. perso. Marcia in l. §. liberorum, §. de sta. homin. Ingenuus tamen est, qui ex matre libera natus est, statimque ut natus est, liber est: siue ex duobus ingenuis matrimonio editus, siue ex altero ingenuo, altero libertino: ex matre libera, patre seruo: sufficitque; alio quo tempore matrem fuisse liberam, vel conceptionis, vel natiuitatis, vel medio tempore, et si alius sit ancilla facta, §. 1. de ingen. l. §. seruorum, §. ingenui. Iul. Paul. lib. 1. de cap. §. de lib. agnos. tit. 25. Et qui nascuntur ex his libertis, non liberti sed ingenui sunt, l. quod ex liberta muliere, de oper. libert. in P. d. §. 1. de ingen. Ingenuus tamen etiam, l. ingenuum, 25. de sta. hom. P. l. res indicat, de reg. iur. eum accipere debemus, de quo sententia lata est, scilicet esse ingenuum, quamuis fuerit libertinus: quia res iudicata, pro veritate habetur. Libertini tamen sunt, qui ex iusta seruitute manumissi sunt, Caus. in l. libertini, §. de sta. hom. §. 1. de libert. l. 4. de iust. & iur. in P. Libertinus statum ostendit, libertus personam singularem, vt notauit Laurentius Valla, lib. 4. elegant. cap. 1. l. fin. si liberti ingen. esse dicitur in P. Ideo relatio est inter libertum & patronum. Patronus tamenque is, qui ex iusta seruitute

